

УДК 81'23:81'373.2

РОЛЬ ВЛАСНИХ НАЗВ У КОГНІТИВНІЙ ОБРОБЦІ ТА ПЕРЕРОБЦІ ІНФОРМАЦІЇ

***Реферат.** Власні назви кваліфікуються як тара, що зберігає в ментальному лексиконі великий обсяг інформації і допомагає при потребі видобути її для комунікації. Когнітивна ономастика, когнітивний підхід засвідчує, що власні назви слугують могутнім вежелем зв'язку мови мозку та мови звукового (писемного) спілкування. Така роль власних назв на розі не вивчалася і взагалі була невідома ні когнітивній лінгвістиці, ні класичній ономастиці. Маючи тільки одного носія, власна назва вміщує всю знану даною людиною інформацію про цього носія й тим самим сприяє її збереженню й використанню.*

***Ключові слова:** власні назви, ментальний лексикон, обробка та переробка інформації, когнітивна ономастика.*

З'ясування принципів когнітивної обробки й переробки мовних даних, а саме сприйняття й розуміння мовлення і так само його породження, вважається “центральним завданням когнітивної лінгвістики”, зазначає В.З.Дем'янков [9, с.63]. О.С.Кубрякова уточнює, що з погляду когнітивної лінгвістики мова розглядається “як певний когнітивний процес, що полягає саме в переробці інформації, вміщеної в будь-якому мовленнєвому творі” [9, с.64]. Власне, йдеться про механізми зв'язку мови мозку і мови комунікації, про те, як *lingua mentalis* та *lingua verbalis* взаємопов'язуються і як переходять одне в одне. Для розуміння й запом'ятовування треба обробка, для переходу (озвучення) – переробка. При цьому “розуміння здійснюється оперативно (*on-line*), тобто паралельно з обробкою даних, що сприймаються. Це процес, що поступово розвивається, а не процес, що відбувається *post hoc*” [5, с.157]. Тобто когнітивна обробка тексту – це “гаряче пізнання”, що має серію різновидів [5, с.166]. Зрозуміло, що ступінь пізнання і, відповідно, когнітивної обробки одержуваної інформації у різних людей і в різних ситуаціях, а також у різних сферах буття, дуже різний. Один усвідомлює релевантно, другий нерелевантно, третій взагалі нічого не зрозумів. Д.Шпербер та Д.Вілсон елегантно висловили цю думку наступним чином: “Дуже сумнівно, що відносна значущість ефектів та докладуваних зусиль на когнітивну обробку є постійною при всіх умовах і для всіх індивідів” [18, с.219], а М.Бірвіш проблему розуміння та нерозуміння (останнє вчений тлумачить як різновид першого) розглянув розлого й деталізовано [2, с.95 і далі, особливо 97].

Що стосується переробки уже наявної в ментальному лексиконі інформації для її комунікативного використання, то тут розрив, іноді істотний, - і не тільки при написанні художнього чи наукового тексту, - трапляється, мабуть, частіше, ніж оперативна переробка, синхронна комунікації. Характерно, що в народних афоризмах – прислів'ях – перше

схвалюється, а друге засуджується, пор.: 1) *Сім раз відмір, а раз відріж*, у В.І.Даля: *Сперва подумай, а там и скажи*, жартівливе: *Долго думал, да хорошо соврал*; у С.С.Кузьміна: *Look before you leap; Measure thrice and cut once* [21, р.412]; 2) *Сказав, а потім подумав*, у В.І.Даля: *Язык болтает, а голова не знает; Язык наперед ума рыцет* [4, с.410]; у С.С.Кузьміна: *One's tongue runs before one's wit* [21, р.698]. Вираз *Язык мой – враг мой* дуже популярний, але це – лише половина прислів'я. Повне: *Язык мой – враг мой: прежде ума (наперед ума) глаголет* [4, с.412]. Проблеми, які цікавлять когнітивну лінгвістику, народна мудрість намагалася з'ясувати ще за кілька століть до виникнення цього лінгвістичного напрямку. Пор. до цього змістовний аналіз концептосфери мовної діяльності в українській фразеології, виконаний О.О.Селівановою, де проблема співвідношення переробки інформації та її виголошення не розглядається [15].

У багатьох з цих проблем, зокрема у питаннях когнітивної обробки та переробки інформації, вагомим чинником виявляються власні назви. Як у реченні все тримається на дієслові, по якому актанти висять, як плоди на дереві, так у пам'яті складні речі тримаються на простих, що доходять до семантичних примітивів А.Вежбицької і – до власних назв, що якоюсь мірою можуть уважатися еквівалентами семантичних примітивів. Але їх є не чотирнадцять [3, с.255], а мільйони, у тисячі разів більше, ніж “звичайних” слів мови.

Оними, позначаючи тільки одного носія, можуть умістити всю інформацію про цього носія, слугуючи своєрідним заголовком, символом цього носія. Цю думку можна продовжити: все, що має власні назви, проникає у мову мозку, у пам'ять передусім через ці назви – аналогія до ролі дієслова в реченні тут видається далекосяжною. Як у обробці, так і в переробці інформації мозком людини оними, таким чином, відіграють визначну роль. Глибоко проаналізувавши поняття персонажа, Ю.М.Лотман висновує, що у художньому творі багатоманітні бінарні членування персонажів стають диференційними ознаками, які взаємонакладаються, створюючи пучки диференціації. “Ототожнюючися з якимись персонажами, ці пучки стають характерами. Характер персонажа – набір усіх даних у тексті бінарних протиставлень його іншим персонажам ..., тобто набір диференційних ознак. Таким чином, характер – це парадигма” [11, с.304]. Вся ця складна парадигма має своє ім'я, через яке і входить у ментальний лексикон. Захар Беркут, Микола Джеря, Айвенго, Шерлок Холмс – безліч парадигм-характерів утримуються в пам'яті учня, студента, дослідника, просто читача передусім завдяки існуванню власних назв.

Живу, реальну людину не так переконливо можемо визнати парадигмою, як людину віртуальну – персонаж із його характером. Однак і її, якщо це історична особа або людина, дорога для власника даного ментального лексикону, мова мозку приймає передусім через ім'я. Усі історичні процеси, пов'язані з діяльністю визначного завойовника, французького імператора *Наполеона*, входять у нашу пам'ять передусім через ім'я *Наполеон*, що слугує ніби клавішею, натискаючи на яку, ми розкриваємо одне із незліченних сховищ пам'яті, щоб чимось його наповнити або, навпаки, щось звідти взяти. Окремі “полички” цього ментального

сховища теж мають свої ярлики–оніми, наприклад Корсика, Єгипет, Жозефіна, Графальгар, Бородіно, Кутузов, Битва народів, острів Ельба, “Сто днів”, Ватерлоо, Веллінгтон, острів Св. Олени [пор. 10, с.311-312].

Порівнюючи власну назву з роллю дієслова у реченні, називаючи її клавішею, ярликом (можна ще – вудкою, що витягає інформаційну рибу для комунікації і цвяхом, на який вішають інформацію для збереження в пам’яті та ін.), ми усвідомлюємо метафоричність цих виразів. Ще одна метафора: власна назва утримує інформацію подібно якорю, що утримує корабель. Не випадково нейролінгвісти називають якорем певну дію (предмет), що закріплює рефлекс, відкриваючи вільний доступ до якоїсь сфери внутрішнього світу людини [19, с.84-85]. Але ж “Метафора дозволяє нам розуміти відносно абстрактне або не досить структуроване поняття в термінах більш конкретних або більш структурованих понять” [12, с.46]. Поза тим за всіма цими метафорами стоїть когнітивна сутність власної назви: вона використовується ментальним лексиконом як зручна тара для збереження в малому обсязі великої інформації. Тут доречно відзначити, що власні назви слугують зручною формою поєднання мовної та позамовної інформації. Джон Лайонз зазначає, що “поки відносно мало відомо про те, як він (ментальний лексикон – О.К.) зберігається в мозку, а також про те, як до нього здійснюється доступ у процесі використання мови” [10, с.89]. В іншому місці вчений пропонує таку інтерпретацію: “знання значення слова [...] зберігається в мозку як частина того, що [...] називається ментальним лексиконом, в той час як немовні, енциклопедичні знання зберігаються в іншому розділі мозку” [10, с.115], хоч сам же й висловлює нижче сумнів у такій інформації.

Сумнів цей цілком обгрунтований, що добре аргументується сутністю власних назв. Будучи словом, вони явно містять ту чи ту мовну інформацію і входять до ментального лексикону як його складники – концепти. Водночас як глибоко вони занурені в енциклопедичну інформацію, що ми намагалися показати на прикладі антропоніма *Наполеон* і що виразно помічається в будь-якому онімі. Мовні та енциклопедичні знання у мозку явно поєднуються, хоч і не змішуються. Недарма існують терміни *мовна та концептуальна картини світу* [14, с.83]. У такому поєднанні дуже вагому роль відіграють власні назви. Не виключено, що вони якраз і слугують поєднувачами лінгвальної та енциклопедичної інформації в мові мозку. Саме існування власних назв, гадаємо, свідчить, що мовна та енциклопедична (і взагалі усяка, навіть невербальна) інформація складають у мозку людини єдиний блок, з його розмежуванням на різні форми інформації і з тісними поєднаннями всіх цих розмежувань. Когнітивна лінгвістика розрізняє “концептуальну систему як упорядковане поєднання концептів у свідомості людини [...] та ментальний лексикон як систему вербалізованих знань. [...] Перше і друге поняття перебувають у відношеннях “ціле – частина” на підставі глобальної ідеї про існування єдиного рівня представлення знань” [14, с.71].

В.Б.Касевич, теж розмірковуючи про форми представлення знань, поділяє мовні знання на власне мовні (те, що виражено мовою, що належить до ментального лексикону) та текстові

знання. Останнє відповідає поняттю енциклопедичних знань у розумінні Дж.Лайонза. В.Касевич переконливо доводить, що текстові (енциклопедичні) знання є теж суто мовними (наприклад, закон Ома, інформація про систему судочинства у Великобританії, про повстання Пугачова), а немовні (домовні) знання існують окремо і виникають переважно у довербальний період життя людини. В усякому разі всі три приклади текстових знань, які навів В.Б.Касевич, спираються на якусь власну назву [7, с.99-100].

Як бачимо, власні назви активно сприяють обробці мовної, і так само текстової, чи енциклопедичної, інформації, що переходить у ментальний світ людини, та її розміщенню в пам'яті, пронизуючи всю концептосистему людини, у тім числі і за межами ментального лексикону. При цьому вони самі зазнають істотної обробки. О.О.Потебня влучно назвав займенники тарою для понять, вмістилищем понять. Такою тарою в ментальному лексиконі є власні назви, що слугують вмістилищем мовної та текстової (енциклопедичної) інформації, причому останньої в цій тарі знаходиться більше, ніж прешої. У ментальних лексиконах різних людей – різна кількість “скриньок” такої тари, та й уміст кожної скриньки дуже різний. Комунікативна потреба призводить до ментальної переробки цих “скриньок” – власних назв. Із засобів збереження інформації вони стають своєрідними гачками, чи, як вище зазначалося, вудками, що витягають наявну в мозку людини інформацію для озвучення, для спілкування.

Цьому не заважає, а навпаки, паражоксально сприяє легкість розриву оніма та його носія. Згадаймо хоча б безмежні та нековирні радянські перейменування (*Юзівка – Сталіно – Донецьк, Єлісаветград – Зінов'євськ – Кіровоград* тощо). Маючи одного носія, власна назва легше розриває з ним зв'язок, ніж назва загальна, яка має багато носіїв [6, с.160-161]. Не можна перейменувати слово *місто*, бо воно має безліч носіїв, а назву конкретного міста – можна. При цьому власна назва не втрачає своєї інформації, а тільки збагачує її. Старі назви живуть у пам'яті та в розмаїтих текстах, а нова назва легко перебирає на себе всю ту інформацію, що була пов'язана із старою назвою.

У цьому зв'язку доречно вказати на думку М.М.Бахтіна: “усяке слово існує для мовця в трьох аспектах: як нейтральне і нікому не приналежне слово мови, як **чуже** слово інших людей, сповнене відзвуків чужих висловлень, і, нарешті, як **моє** слово, бо, оскільки я маю з ним справу в певній ситуації, з певним мовленнєвим наміром, воно вже просякається моєю експресією” [1, с.268]. Тільки два з цих трьох аспектів представлені в ментальному лексиконі: тут панує **моє** слово, досить широко представлене й **чуже** слово (за влучним висловом М.М.Бахтіна – “як аббревіатура висловлення”, наприклад фразеологізму чи крилатого вислову) і зовсім немає “нічийного” слова, яке фіксується, приміром, в тлумачних словниках. В ментальному лексиконі фактично відбувається приватизація мови. Ментальний лексикон – це **моя** мова, **мій** ідіолект [пор. 8, с.39], а сукупність усіх ментальних лексиконів носіїв певної мови – це вже українська, англійська чи яка інша мова.

Кожна **моя** мова, тобто ментальний лексикон кожної людини, маючи для носіїв однієї мови спільну основу, меншу в лексиці, більшу в граматиці й тотожну тільки в фонології (але

не в фонетиці: за голосом кожен людину можна впізнати так само, як за відбитками пальців), має водночас і дуже багато відмінного, специфічного. Найбільше відмінностей у лексичному складі та лексичному запасі. Перед тут ведуть власні назви. Мабуть, більше 50% розбіжностей ментальних лексиконів різних людей – це розбіжності у власних назвах, які входять до цих ментальних лексиконів. Зважаючи на показану вище вагомість власних назв у організації, структуруванні ментального лексикону, ці розбіжності слід визнати істотними. До речі, вивчення ідіолекту окремої людини (письменника, політичного діяча, просто мовця) – один з надійних шляхів пізнання ментальної мови та її організації.

Можна думати, що в минулому концептуальні системи і зокрема ментальні лексикони людей були пов'язані з власними назвами ще тісніше, ніж тепер. В.П.Руднев, посилаючись на Ю.М.Лотмана, висновує: “У міфологічній свідомості, як показав Ю.М.Лотман, кожне слово тяжіє до того, щоб стати власною назвою, оскільки для міфологічної свідомості взагалі є нехарактерним абстрактний розподіл предметів за класами. Кожен предмет для міфу є унікальним і в той же час пов'язаним з іншими предметами” [13, с.110]. Додамо, що мислення міфологічне, як і мислення дитяче, воліє оперувати власними назвами, а не загальними, і психологічно: вони наглядніші, з нами легше працювати, легше їх усвідомити. Зазначена вище наповненість ментального лексикону **моїми** словами, що дозволила нам говорити про приватизацію мови в мозку людини, призводить, серед іншого, до зрушення розмежування власних і загальних назв. Чимало слів, які *lingua vocalis* вважає загальними, у ментальному лексиконі сприймаються як власні. Такими є, наприклад, терміни спорідненості. У мові та мовленні слова *батько, мати, син, донька, брат, сестра* є загальними назвами, а в ментальному лексиконі – власними: *мій батько, моя мати, мій син* і т.д. Йдеться про позначення певної, конкретної людини, фактично про “родинний антропонім”, на периферії якого існує і загальна сема – здатність позначати взагалі певний тип родинних стосунків незалежно від конкретної людини. Для ментального лексикону предмет може бути таким же унікальним, як і для міфу.

Новела Миколи Хвильового “Кіт у чоботях” побудована як ланцюгова реакція номінації головного персонажа, побудована з **моїх** слів, серед яких є й **чужі** слова, зокрема інтертекстуальних перегук з Ш.Перро, винесений у заголовок. Ці номінації незалежно від написання є власними назвами, що стають основою романтичного й вольового образу. Ось початок (курсив всюди наш – О.К.): “Отже, про глухе слово: *Гапка* – глухо, ми її не *Гапка*, а *товариш Жучок*. Це так, а то – глухо. А от *гантувати* – це яскраво, бо *гантувати*: вишивати золотом або сріблом. ... А то буває *гантований* захід, буває схід, це коли підводиться або лягає заграва. *Гантований* – запашне слово, як буває лан у вересні або трави в сіновалах – трави, коли йде з них дух біляплавневої осоки. *Гапка* – це глухо. Ми її *товариш Жучок*. І личить. ... От вона: Це тип: “*кіт у чоботях*”? Знаєте малюнки за дитинства: “*кіт у чоботях*”? Він дуже комічний. [...] “*Кіт у чоботях*”- це *товариш Жучок*. От” [17, с.44]. Далі: “Русява? Чорна? Ясно – *жучок*”; “А от ніс (для баришень скандал!) ... ніс – головка від цвяшка: кирпатенький

“*Кирпик!*” - казали їй так, поза очі тільки). Ну, ще зріст. Ясно: “*кіт у чоботях*”; “Ах, ці *жучки в чоботях*, вони конче не дають мені покою! Коли я буду відомий письменник, тоді я напишу велику драматичну поему: “*Кіт у чоботях*” [17, с.45, 48]. Циклічний фінал новели, теж суціль онімізований: “Так: - піп охрестив *Ганка* (глухе слово, а от *гантувати* – вишивати золотом або сріблом – це яскраво). Ми назвали – *товариш Жучок*. А історія назве – “*кіт у чоботях*”. *Кіт у чоботях* – тип. Точка. Коротко. Ясно. Все” [17, с.54]. Саме по собі нанизування номінцій-онімів створює тут яскравий, вигантуваний образ, але найголовніше в тім, що на цих номінаціях тримається сюжет, тримаються події – як плоди тримаються на дереві.

На початку оповідання “Юрко” знаходимо таку зливу асоціацій: “На нічній зміні були: Остап, Юрко. Юрко: гори Юри (Швейцарія), юрта, за юртою тайга – холодна, в снігах: бори, бори, і нема їм краю” [17, с.55]. Спочатку тут маємо звукову асоціацію, своєрідну псевдоетимологію: *Юрко* – гори *Юри* (гірська система *Юра*, розташована в Швейцарії та Франції, звідси – юрський період з його динозаврами), також *юрта* (переносне житло кочових народів, у тім числі і в Південному Сибіру, де є тайга). Потім ідуть асоціації за суміжністю: де юрти – там *тайга*, а в тайзі *холод*, *сніги*, також асоціація за схожістю: *тайга* – *бори*. Увесь цей асоціативний ланцюжок, що створює буремний і схвильований настрій, породжується антропонімом *Юрко*.

В оповіданні “Життя” яскраво вирізблений образ *Оксани*: “З Оксаною от що: їй 17 літ [...]. Оксана ходить “корольком”, груди що яблука тверді, й несе їх уперед, от і спокушала парубків”. Потім завагітніла від Мишка-комуніста і подалась до Києва, бо туди нібито збирався Мишко. “Коли б вона читала “Кобзаря”, вона б знала Катерину, але вона була неписьменна” [17, с.19, 23]. Через десять років після написання цього тривожного та трагічного твору, у 1932 р. М.Хвильовий супроводив його короткою передмовою, де серед іншого сказано: “Оксана – це запліднене ідеями комунізму неможне селянство” [17, с.410]. Організатором цієї текстової інформації є антропонім *Оксана*.

Як бачимо, ці тексти видобуваються з ментального лексикону письменника за допомогою власних назв, під проводом власних назв. Під цим же проводом тексти, думки, ідеї в ментальному лексиконі можуть і народжуватися. Розглянемо приклад з зовсім іншої сфери – міркування психолога Алекса Делавера, який полюбляє розплутувати найскоадніші злочини в детективах Джонатана Келлермана. Ось він прокручує в голові обставини вбивства талановитого співця Бейбі Боя. Він пригадає слова іншої людини, професора коледжу Алварда Гордона Шулла, з яким мав бесіду, бо його учня вважали вбивцею цього музиканта: “For some reason your name’s familiar” [20, с.393]. Ці слова – “Чомусь ваше ім’я мені знайоме” – стали ключовими для встановлення вбивці й запобігання іншому вбивству. Вбивцею виявився сам шановний професор Шулл. Делавер просто почав міркувати: звідки Шулл міг знати його імення. Потім пригадав, що воно було надруковане на обкладинці компакт, що його видав Бейбі Бой. Там висловлялася подяка докторові Алексу Делаверу. Шулл, готуючись до вбивства, вивчав і компактдиск, і його обкладинку. Це прозріння Делавера невдовзі в

трагічних обставинах цілковито підтвердилося. Ім'я, знайомство з іменем виявилось тим поштовхом, що породив здавалось би неймовірну думку і призвів до розкриття злочину.

Про текстуальну вагомість власних назв слушно говорить С.М.Співак: “У результаті культурно-історичного розвитку людства власні назви розвинули значні семантичні та асоціативні зв'язки, що згодом перетворилися на згорнуті сюжети”. І в іншому місці: “Власна назва [...] відіграє визначальну роль в процесі упорядкування художньої інформації у текстовій тканині” [16, с.10, 59]. Хотілось би тільки уточнити, що “згорнутий сюжет” – то не стільки результат розвитку власних назв, скільки їх питома, органічна сутність. З розвитком же просто зростає число таких “згорнутих сюжетів”. Не було, наприклад, Наполеона, а потім народився, і протягом його життя з'являлися “полички” його діяльності. Роль власних назв можна назвати визначальною в упорядкуванні інформації не тільки текстової тканини, а й ментального лексикону.

Власне кажучи, найвагомішою видається роль власних назв у процесі запам'ятовування і, відповідно, згадування. Меншою, але теж важливою є робота онімів під час формування та формулювання думки, а відтак – комунікації, усного та писемного спілкування. Ще меншу, однак теж досить помітну навантаженість власні назви мають при сприйнятті та розумінні тексту. М.Бірвіш, що докладно розглянув цей останній процес, розрізняючи фонетичний, синтаксичний, семантичний та контекстуальний рівні розуміння, підкреслює, що “навіть на нижчому рівні обробки мовленнєве сприйняття не є строго лінійноупорядкованим, а швидше організується в термінах збережених у пам'яті інтегрованих шаблонів [2, с.99]. До тих інтегрованих шаблонів, що їх аналізує М.Бірвіш, слід обов'язково додати власні назви, що тримають при собі (навіть у собі) великий обсяг інформації, наявній у ментальному лексиконі. Ми намагалися це обґрунтувати в попередньому викладі, показавши, що оніми виконують роль своєрідних заголовків для значних обсягів найрізноманітнішої інформації, тим самим сприяючи її збереженню та використанню. Така роль власних назв по суті ще не розглядалась ні когнітивною лінгвістикою, ні класичною ономастикою. Тим настійнішою є потреба її подальшого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.
2. Бирвиш М. Насколько линейно упорядоченной является языковая обработка // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1988. – Вып.23. Когнитивные аспекты языка. – С.93-152.
3. Вежбицка А. Из книги «Семантические примитивы» // Семиотика: Антология / Сост.и общая ред. Ю.С.Степанова. – 2-е изд. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – С.242-270.
4. Даль В.И. Пословицы русского народа. – М.: Гослитиздат, 1957. – 991 с.

5. Дейк, ван Т.А., Кинч В. Стратегии понимания связного текста // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1988. – Вып.23. Когнитивные аспекты языка. – С.153-211.
6. Карпенко О.Ю. Трансформація та заміна власних назв як концептуальна перебудова // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник. Збірник на честь 70-річчя В.В.Німчука. – Житомир, 2003. – Вип.10. – С.154-161.
7. Касевич В.Б. Языковые и текстовые знания [Фрагмент колективної статті: Фрумкина Р.М., Звонкин А.К., Ларичев О.И., Касевич В.Б. Представление знаний как проблема] // Вопросы языкознания. – 1990. - № 6. – С.98-101.
8. Ковалевська Т.Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування. Монографія. – Одеса: Астропринт, 2001. – 341 с.
9. Краткий словарь когнитивных терминов / Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. – М.: Изд-во МГУ, 1997. – 242 с.
10. Лайонз Дж. Лингвистическая семантика. Введение. – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 397 с.
11. Лотман Ю.М. Структура художественного текста. – М.: Искусство, 1970. – 384 с.
12. Радченко О.Ю. Теорія концептуальної метафори: базові поняття // Актуальні проблеми менталінгвістики. Збірник статей за матеріалами III-ї міжнарод.наук.конф. – Черкаси: Брама, 2003. – Ч.1. – С.39-47.
13. Руднев В.П. Словарь культуры XX века: Ключевые понятия и тексты. – М.:Аграф, 1999. – 381 с.
14. Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – 147 с.
15. Селіванова О.О. Представлення концептосфери мовної діяльності у фразеосистемі української мови // Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки. – Черкаси, 2003. – Вип.44. – С.3-12.
16. Співак С.М. Власна назва в композиційно-смісловій структурі віршованих текстів американської поезії XX століття: Комунікативно-когнітивний підхід: Дис. ... канд.філол.наук. – К., 2003. – 197 с.
17. Хвильовий М.Г. Сині етюди: Новели, оповідання, етюди. – К.: Рад.письменник, 1989. – 423 с.
18. Шпербер Д., Уилсон Д. Релевантность // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1988. – Вып.23. Когнитивные аспекты языка. – С.212-233.
19. Bandler R.,Grinder J. Frogs into Princes: Neuro-Linguistic Programming. – N.Y.: Real People Press, 1979. – 193 p.
20. Kellerman J. A Cold Heart. - N.Y.: Ballantine Books, 2004. – 413 p.
21. Kuzmin S.S. Translators' Russian-English Phraseological Dictionary. – М.: Флинта, Наука, 2001. – 763 p.

Карпенко Е.Ю.

РОЛЬ СОБСТВЕННЫХ ИМЕН В КОГНИТИВНОЙ ОБРАБОТКЕ И ПЕРЕРАБОТКЕ ИНФОРМАЦИИ

Имена собственные квалифицируются как тара, сохраняющая в ментальном лексиконе большие объемы информации и помогающая при необходимости извлечь ее для коммуникации. Когнитивная ономастика, когнитивный подход свидетельствуют, что имена собственные служат могучим рычагом связи языка мозга и языка звукового (письменного) общения. Такая роль имен собственных по сути не изучалась и вообще была неизвестна ни когнитивной лингвистике, ни классической ономастике. Имея только одного носителя, имя собственное вмещает всю известную данному человеку информацию об этом носителе и тем самым содействует ее сохранению и использованию (Восточноукраинский лингвистический сборник, вып. (№), 200?, с.??-??).

***Ключевые слова:** имена собственные, ментальный лексикон, обработка и переработка информации, когнитивная ономастика.*

E. Karpenko

PROPER NAMES' ROLE IN COGNITIVE PROCESSING OF INFORMATION

Proper names are qualified as the vessel, which keeps great amounts of information in mental lexicon and which helps to extract it for communication when necessary. Cognitive onomastics, cognitive approach testify that proper names fulfil the function of the powerful means of connection between the language of the brain and the language of verbal communication. Such role of proper names has not been actually investigated and has been known to neither cognitive linguistics nor classical onomastics. Having only one referent the proper name embraces all information about it, known to the definite person, thus promoting its preservation and use (East-Ukrainian Linguistic Collection. – Vol. (#).- 200?. – P.??-??).

***Key words:** proper names, mental lexicon, processing of information, cognitive onomastics.*